

مقاله کوتاه

شناسایی و مطالعه آفات مهم سوزنی برگان در اکوسیستم ها و

فضای سبز شهر تهران

محمود محمدی^۱ و حمید یارمند^۱

این بررسی طی سالهای ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۱ روی درختان سوزنی برگ کاشته شده در فضاهای سبز، جنگلکاریها و کمربندهای سبز اطراف تهران انجام گردیده است. برای انجام این کار از ابتدا تا پایان فصل رویش، از پارکها، لچکیها، وسط رفیوژها، میادین و حاشیه خیابانها و پارکهای جنگلی نظیر پارک جنگلی لویزان، شیان، سوهانک، غزال، آبعلی، باغ گیاه شناسی ملی ایران، پارک پردیسان، آزادگان، جنگلکاریهای اطراف حرم مطهر حضرت امام (ره)، طرح جنات در حاشیه اتوبان تهران-قم، پارک جنگلی چیتگر و پارک ۱۰۰۰ هکتاری ورد آورد بازدید و وضعیت آفات هر یک از درختان سوزنی برگ در مناطق مورد مطالعه به ترتیب ثبت و یادداشت برداری گردید. جهت نمونه برداری مستقیم، از روی گونه‌های مختلف سوزنی برگ هر کدام ۲ درخت انتخاب و در طول فصل رویش در چهار جهت جغرافیائی نمونه برداری بعمل آمده و پس از انتقال نمونه‌ها به آزمایشگاه، وضعیت زیستی و مراحل مختلف زندگی هر یک از آفات مشخص گردید. نمونه‌های جمع‌آوری شده به روشهای معمول آماده سازی و نسبت به شناسائی آنها اقدام گردید. در این ارتباط تعداد ۱۰ گونه حشره بعنوان آفات مهم و درجه اول مشخص گردید که عبارتند از:

۱- موسسه تحقیقات جنگلها و مراتع. تهران، ص. پ. ۱۱۶-۱۳۱۸۵، (مکاتبه کننده نگارنده اول).

E-mail: mahmoud.mohammadi@rifr-ac.ir

تاریخ پذیرش: آذر ۱۳۸۴

تاریخ دریافت: اسفند ۱۳۸۳

۱- سپردار کاج (*Leucaspis pusilla* Loew. (Hom.: Diaspididae): این حشره یکی از مهمترین آفات درختان کاج که تقریباً روی تمام گونه ها و واریته‌های کاج مشاهده می‌شود، می‌باشد. این آفت در تراکم بالا موجب زرد شدن، خشکیدن سوزنها و نهایتاً سرشاخه درختان کاج می‌شد. در پارک جنگلی چیتگر و نقاط مشابه از اواسط خرداد تا اواخر آبانماه کلیه مراحل زندگی آفت را می‌توان بر روی درختان کاج مشاهده نمود (امید، ۱۳۷۴). در مناطقی مانند پارکهای جنگلی و جنگلکاریها که درختان کاج با تراکم زیاد و بصورت مجتمع کاشته شده‌اند لاروها شانس زیادی برای انتقال افقی به درختان مجاور بوسیله باد دارند و بهمین علت تراکم آفت در این مناطق در مقایسه با بوستانها و حاشیه خیابانها که درختان کاج بصورت پراکنده و منفرد می‌باشند بسیار بیشتر است (میربادین، ۱۳۷۲).

۲- *Eulachnus tuberculostemmatas* Theobald. (Hom.: Lachnidae): شسته مذکور حشره‌ای است کوچک که بصورت دستجمعی روی سوزنها و غنچه‌های کاج فعالیت دارد. این گونه از روی درختان کاج در نهالستانها، بوستانها و پارکهای جنگلی اطراف تهران جمع آوری شد.

۳- *Eulachnus rileyi* William

۴- *Schizolachnus pineti* Fabricius

۵- سوسک پوستخوار کاج (*Orthotomicus erosus* Woll. (Col.: Scolytidae): میزبان این آفت منحصراً درختان کاج می‌باشد. سوسک پوستخوار کاج در استانهای مرکزی، فارس و شمال ایران نیز انتشار داشته و اهمیت اقتصادی آن بسیار زیاد است. بر خلاف سایر پوستخواران، این آفت به درختان سالم و شاداب حمله و موجب خشک شدن آنها می‌شود.

۶- شپشک آرد آلود ساحلی (*Pseudococcus maritimus* Ehrh. (Hom.:

Pseudococcidae): در فضاهای سبز شهر تهران این آفت به انواع سروها نظیر

سروشیرازی، زرین، سرولوسون، سرو خمره ای، سرو تبری و نیز انواع کاج حمله می کند. پوره ها و حشرات کامل معمولاً در اطراف برگ، دمبرگ و ساقه های نازک گیاهان یکساله و یا چند ساله زندگی و با خرطوم خود از شیرۀ گیاه تغذیه و باعث پژمردگی و ضعف گیاه، ریزش برگها و در نتیجه خشک شدن گیاهان می شوند (محمدی، ۱۳۸۰).

۷- شته سرو تبری (*Cinara cupressi* Buckton. (Hom.: Lachnidae): این آفت

شته مذکور روی برگها و شاخه های نازک درختان سرو تبری (*L.*) Franco *Platyclusus orientalis* بطور دستجمعی زندگی و از شیرۀ نباتی تغذیه می کند. در نتیجه گیاه بسیار ضعیف شده و در اکثر موارد منجر به خشکیدگی قسمتهای درونی گیاه میزبان می شود. عسلک و ترشحات چسبناک شته سبب می شود که در اوایل و اواخر فصل زنبورهای خرمائی، مورچه ها و زنبورهای معمولی بطرف درختان سرو تبری جلب شوند. این حشره علاوه بر سرو تبری به کامسپاریس و سایر سروها حمله نموده و اهمیت اقتصادی آن در فضاهاى سبز شهری بسیار زیاد می باشد.

۸- شته سدروس (*Cinara cedri* Mimeur. (Hom.: Aphididae): حشره بصورت

کلنی در قسمتهای زیرین جوانه ها و شاخه های نازک زندگی و از شیرۀ درختان سدروس تغذیه می نماید. آفت با تراکم زیاد در دو فصل از سال (بهار و پاییز) روی درختان سدروس مشاهده و باعث ضعف شدید گیاه و خشک شدن سرشاخه ها می شود.

۹- سوسک پوستخوار ریز سرو و سایر سوزنی برگان (Col.: Scolytidae)

Phloeosinus bicolor Brulle: این حشره تا چند سال قبل اهمیت چندانی در اکوسیستمها و فضاهاى سبز شهری نداشت. در سالهای اخیر در منطقه ۲۰ شهرداری (منطقه شهر ری و نواحی اطراف) بشدت گسترش یافته و خسارت شدیدی به سوزنی

برگان منطقه بویژه درختان موجود در خزانه وارد نموده و اهمیت نسبتاً زیادی در فضاهای سبز شهری پیدا کرده است.

۱۰- کنه دو نقطه‌ای (*Tetranychus urticae* Koch. (Acar.: Tetranychidae): در

سطح شهر تهران آفت بویژه در خیابانهای پرتردد و ایستگاه‌های اتوبوس خیلی زیاد مشاهده می شود و کنه‌ها در فصل تابستان روی سوزنی برگانی نظیر کامسپاریس، سرو شیرازی و زربین صد درصد پشت برگها را فرا گرفته و امکان هر گونه تنفس را از درخت سلب می‌کنند. ساختار جمعیتی آفت بکمک درجه حرارت بالا و در شرایط آب و هوای خشک تهران تقویت می‌شود.

نکنه مهم و قابل توجه در امر توسعه فضاهای سبز شهری و کشت سوزنی برگان آن است که برخی از آفات مهم درختان کاج و نوئل نظیر پروانه جوانه خوار کاج (*Rhyacionia buoliana* Schiff.)، شپشک سپردار نوئل (*Nuculaspis* Schrank.) *abieti* و کنه نوئل (*Oligonychus ununguis* Jacobi.) در حال حاضر در شمال کشور انتشار داشته و در اکوسیستمها و فضای سبز شهر تهران حالت قرنطینه‌ای دارند. برای جلوگیری از ورود چنین آفاتی به این مناطق از انتقال نهالهای خریداری شده از شمال کشور جلوگیری و در صورت اجبار و نیاز، اقدامات احتیاطی و لازم در زمینه آفات قرنطینه ای اعمال گردد تا مانع از ورود آنها به اکوسیستم شهر تهران و سایر شهرها گردد.

واژه‌های کلیدی: سوزنی برگان، فضای سبز، جنگلکاریها، آفات.

منابع مورد استفاده:

۱. امید، ر.، ۱۳۷۴. بررسی بیولوژی شپشک کاج. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حشره شناسی کشاورزی، دانشگاه تهران، دانشکده کشاورزی، ۸۴ صفحه.
۲. محمدی، م.، یارمند، ح. و فراشپانی، م. ا.، ۱۳۸۰. بررسی مشکلات سوزنی برگان در فضای سبز شهر تهران. خلاصه مقاله‌های دومین همایش ملی گیاه پزشکی جنگلها و مراتع (جنگلها و جنگلکاریها)، موسسه تحقیقات جنگلها و مراتع، ۲۸-۲۷.
۳. میربادین، ع. ر.، شیبانی، ح.ع. و محمدی، م.، ۱۳۷۲. بررسی علل ضعف فیزیولوژیک کاج تهران (پارک چیتگر). مجله پژوهش و سازندگی، ۲۰، ۹-۴.